

Vergadering van 10 Maart 1916 te Breda.

Voorzitter: Gep. Luitenant-Generaal J. DE WAAL.

De VOORZITTER: Mijne Heeren! Het is voor mij een bijzonder voorrecht deze vergadering te mogen openen en daarbij U het welkom toe te roepen; niet alleen omdat er zooveel personen tegenwoordig zijn, maar ook omdat er zooveelen zijn uit andere plaatsen en onder hen verschillende vertegenwoordigers van de kringen, die zich wijden aan de fokkerij van het paard en den landbouw. ¹⁾ Maar bovendien is het voor ons allen zeer vereerend en voor onze Vereeniging zeer vleidend, dat wij in ons midden hebben den Ritmeester Baron BENTINCK, die door H. M. de Koningin is aangewezen om deze vergadering bij te wonen en Haar verslag uit te brengen omtrent het daarin verhandelde. Ik geloof uit Uw aller naam te spreken, als ik verklaar dit groote blijk van belangstelling van Hare Majesteit in onze Vereeniging en in het zoo groote en belangrijke vraagstuk der remonteering van Nederland op hoogen prijs te stellen en daarom begin met Ritmeester BENTINCK te verzoeken aan Hare Majesteit mondeling te willen mededeelen, dat wij zeer erkentelijk en dankbaar zijn voor Haar buitengewone belangstelling in ons werk. (*Applaus.*)

¹⁾ Jhr. L. BOREEL, Voorzitter der Nederlandsche Harddraverij- en Renvereeniging; P. OLIJ, Secretaris, en J. VAN STOLK, oud-Secretaris dier Vereeniging.

H. A. NEBBENS STERLING, Voorzitter, en A. W. HEIDEMA, Hoofdinspecteur, Secretaris der Nationale Vereeniging tot bevordering van de paardenfokkerij.

H. J. E. VAN HEEK, Voorzitter der afdeling Overijssel, en W. Barou VAN VOORST, Voorzitter der afdeling Gelderland van voormelde Vereeniging; laatstgenoemde tevens Voorzitter der Vereeniging tot bevordering der paardenfokkerij in Nederland.

D. C. HASSELMAN, Burgemeester van Zoelen en Secretaris der Provinciale regolingscommissie voor de paardenfokkerij in Gelderland.

A. G. A. RIDDER VAN RAPPARD, Voorzitter der Geldersch-Overijsselsche Maatschappij van Landbouw.

J. H. TIMMERMANS, Veeteeltconsulent voor Limburg.

Uw applaus, Mijne Heeren, geeft mij de vrijheid U het voorstel te doen onzen arbeid aan te vangen met het zenden van een telegram aan H. M. de Koningin. (*Applaus.*)

Ik heb mij veroorloofd een concept te ontwerpen, dat ik thans aan Uw oordeel onderwerp.

Hare Majesteit de Koningin, den Haag.

De zeer bezochte en door vele personen uit fokkeringskringen bijgewoonde vergadering van de „Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap”, diep getroffen door het buitengewone bewijs van belangstelling in het te behandelen vraagstuk van de remonteering in Nederland, betuigt Uwe Majesteit eerbiedig haar dank en hulde.

Generaal DE WAAL, Voorzitter.

(*Applaus.*)

Na den Secretaris-Penningmeester te hebben verzocht voor de verzending van het telegram te willen zorgen, deelt de VOORZITTER mede, den 8en Maart j.l. het volgend schrijven te hebben ontvangen van den Adjudant en Secretaris van Z. K. H. den Prins der Nederlanden, Hertog van Mecklenburg, Eerelid der Vereeniging :

„Zijne Koninklijke Hoogheid de Prins der Nederlanden, „Hertog van Mecklenburg, draagt mij op Uwe Excellentie „te verzoeken, in de vergadering der Vereeniging ter „beoefening van de Krijgswetenschap, welke gehouden „zal worden den 10en Maart te Breda, mededeeling te „doen van het feit, dat Zijne Koninklijke Hoogheid tot „Hoogstdezelfs leedwezen verhinderd is, genoemde vergadering bij te wonen.

„Aangezien het te behandelen onderwerp van een zoo „groot actueel belang is voor het Nederlandsche Leger, „ziet Zijne Koninklijke Hoogheid met belangstelling „tegemeet het verslag over de gehouden besprekingen.”

De VOORZITTER zegt, na de voorlezing van het schrijven ¹⁾: Mijne Heeren! Met recht mogen wij ons vereerd en gelukkig achten door de hooge belangstelling van ons Vorstelrijk Huis in de besprekingen, welke hedenavond zullen worden ge-

¹⁾ Persoonlijk heeft de Voorzitter hiervoor Zijne Koninklijke Hoogheid eerbiedig dank betuigd.

houden over het onderwerp, dat door den gep. Generaal-Majoor KNEL in de IIe Aflevering van het *Orgaan* onzer Vereeniging is behandeld. Hoe aangenaam het mij ook is U dit te kunnen zeggen, rust daarentegen tot mijn leedwezen op mij de minder aangename taak, U te moeten mededeelen, dat Generaal KNEL wegens ernstige ongesteldheid hier niet tegenwoordig kan zijn. Hij heeft mij verzocht zijn zoon, den Eerste-Luitenant der Cavalerie J. KNEL, in zijne plaats te mogen laten optreden, aan welk verzoek volgaarne is voldaan, omdat ik overtuigd ben, dat U allen met mij verheugd zult zijn toch iemand van zijnentwege in ons midden tegenwoordig te zien (*applaus*), die, zooals mij uit gehouden besprekingen is gebleken, doordrongen is van denzelfden geest als waarvan het artikel van zijn vader getuigt. (*Applaus.*)

Punt 1 van het convocatiebiljet geeft aan, dat de ballotage moet plaats hebben van de candidaten, vermeld op de derde en vierde bladzijde van het convocatiebiljet. Op het oogenblik zijn er nog een tweetal personen bijgekomen, die zich hebben aangemeld om als lid te mogen worden toegelaten. Het zijn de Heeren J. J. SIX DIJKSTRA, 2e Luitenant-Adjutant der Infanterie te Laren en W. H. BITTER, reserve 2e Luitenant der Infanterie te Soesterberg.

Wanneer het Uwe goedkeuring kan wegdragen, zou ik U willen verzoeken op het biljet te willen bijschrijven: „en de twee voorgestelde candidaten”, en de stemming zelf in de pauze te doen houden, om tijd te besparen. Ik verzoek de Heeren VAN LAWICK en SCHOON wel zoo goed te willen zijn, alsdan den Secretaris-Penningmeester behulpzaam te willen zijn bij de stemopneming.

Besluitende met een hartelijken wensch voor het herstel van den Generaal KNEL, ¹⁾ vermeen ik dat het beste is den Luitenant KNEL het eerst het woord te verleen, ten einde hem in staat te stellen nog enkele toelichtingen te geven, naar aanleiding van vragen, in verschillende brieven aan zijn vader gedaan.

¹⁾ Deze wensch is, helaas, niet vervuld mogen worden, daar Generaal KNEL den 20sten Maart is overleden. Eene stille, dankbare hulde wordt hem hierbij gebracht.

Ik geef daarom thans het woord aan den Heer KNEL.

De Heer KNEL: Mijnheer de Voorzitter, Mijne Heeren. Mijn vader, de Generaal KNEL, door ziekte verhinderd zijnde, deze vergadering bij te wonen, zal ik trachten hem eenigszins te vervangen.

Waar mijn vader vanaf het jaar '80 zitting nam in de keuringscommissies voor de fokkerij, lid was van binnenslandsche en buitenslandsche remontecommissies, belast was met de africhting bij het 1e Regiment Veld-Artillerie, daarna het Remonte-Depot commandeerde, waar zijn adviezen in het rapport van de Staatscommissie van 1910 werden overgenomen, kunt u nagaan hoe na hem het remonteeringsvraagstuk aan het hart ligt en dat hij dan ook volgaarne aan het verzoek van „Krijgswetenschap” heeft gehoor gegeven om het remonteeringsvraagstuk te behandelen.

Ik zal trachten zijne brochure getiteld „Hoe zal Nederland zich voortaan remonteeren” toe te lichten. Laten wij daartoe een oogenblik den huidige toestand onzer remonteering nagaan.

In vredestand is Nederland voor $\frac{3}{4}$ zijner remonteering afhankelijk van de welwillendheid van het buitenland. Waar de remontemodulus $\frac{1}{10}$ is, waar dus $\frac{1}{10}$ wordt gereformeerd en door jonge paarden aangevuld, is het duidelijk welk een invloed het op het gehalte der met Iersche paarden geremonteerde wapens heeft, wanneer men, zooals nu, gedurende eenige jaren niet aankoopt.

Door het in dienst houden van te oude paarden, niet meer geschikt voor den dienst te velde, om op sterkte te blijven, en waar men bovendien gedurende twee jaar niet aankoopt, kunt gij nagaan dat de sterkteverhouding der verschillende jaargangen op het oogenblik geheel verkeerd is. Een dergelijke fout is eerst na jaren te herstellen; te veel paarden van denzelfden leeftijd, of niet meer geschikte paarden moeten worden afgeschaft, terwijl een dergelijk aantal jonge paarden in dienst moet worden gesteld. Het resultaat was dan ook, dat in het midden van 1915 bij de eskadrons 160 paarden van 19 tot 27 jaar waren; 6 pCt. was dus te oud.

Mogelijk zegt men: Een dergelijke toestand, zooals nu,

dat men, niet in het buitenland kan remonteeren, zal slechts eens voorkomen, daar men veel meer kans heeft direct te velde te gaan. De toestand is dan nog ernstiger, daar men geen voldoende rijpaarden-reserve heeft. We zouden hetzelfde te duchten hebben, als wat in '70 in Frankrijk voorkwam. De Fransche eskadrons waren, toen zij na eenige weken in gevecht kwamen, 70 à 80 paarden sterk. Het is duidelijk dat een dergelijk eskadron het veld zal moeten ruimen voor een eskadron dat door goede aanvulling op oorlogssterkte is.

Het ernstige van den tegenwoordigen toestand inziende zouden we den titel der brochure kunnen wijzigen en vragen :

Hoe is Nederland verplicht zijne remonteering in de toekomst te regelen, in verband met goede landsverdediging ?

Het antwoord der brochure luidt: Ten einde onafhankelijk te zijn van het buitenland, door remonteering, dus aanfok van het legerpaard, in eigen land.

Om ons te remonteeren in eigen land en bovendien bij oorlogsgevaar een voldoende aantal paarden boven de 6 jaar te hebben, moet gefokt worden *het zware rijpaard, het paard à deux fins*.

Waar vele autoriteiten op fokgebied en kenners van het militaire paard ter vergadering aanwezig zijn, hoop ik, dat hier de gelegenheid te baat zal worden genomen, om te bespreken hoe de fokrichting van het zware rijpaard in-te-voeren ware.

Mag ik nu als inleiding eenige punten bespreken? Welke fokkerij heeft men in ons land? De fokkerij van den koudbloed en van den Oldenburger en Oost-Fries.

Den koudbloed als van weinig belang voor militaire doeleinden (er zijn slechts 1000 gevorderd) buiten bespreking latende, kan men van beide andere fokrichtingen zeggen, dat de producten geschikt zijn voor artillerie-tuigpaard, tenminste bruikbaar zijn bij mobilisatie. Als rijpaard is de Oldenburger en Oost-Fries door zijn bouw ten eenenmale ongeschikt. Oorlog heeft tot-nog-toe getracht deze fokrichting te verbeteren door militaire leden in de keuringscommissies te doen plaats nemen, en weinig andere maatregelen.

De resultaten zijn dan ook gering, want de koudbloed-

fokkerij begint in steeds meer streken de fokkerij van het tuigpaard te verdringen, en wel omdat er meer geld mee te verdienen is.

Wat nu wenschen wij? Het vormen van een ander ras, het paard à deux fins. Dit paard wordt in alle landen gezocht, vertegenwoordigt een flinke waarde, is geschikt voor het landbouwbedrijf op niet te zwaren grond, de 1e soort wordt duur betaald, terwijl ook de 2e soort in het algemeen geschikt voor de remonte zal zijn.

Laten we nu het standpunt van den fokker bezien. Deze vraagt zich af, wat is het voordeeligst, het fokken van een paard à deux fins, of de fokrichting, die ik nu volg, en is overtuigd, dat hij geen nieuwe richting op fokgebied moet inslaan.

Wat nu kan het Departement van Oorlog doen om tot de fokkerij van het rij-tuigpaard te komen?

Met vreugde vernam ik, dat de Minister van Oorlog zich uitgesproken heeft op eenige punten deze fokkerij betreffende; dit naar aanleiding van een audiëntie door eenige heeren bij Z.E. aangevraagd.

Mijne Heeren mag ik u een schriftelijk antwoord op eenige vragen aan Z.E. gesteld, voorlezen?

Nu de audiëntie, door U bij verzoekschrift van den 16n Februari jl. bij mij aangevraagd, o. m. tengevolge van de ongesteldheid van den Gep^d. Generaal-Majoor J. H. KNEL voorloopig is uitgesteld, acht ik het dienstig U nu reeds in het kort te antwoorden op de, in de bij bedoeld verzoekschrift gevoegde motie gestelde, vragen.

In verband hiermede heb ik de eer UHoogwelgeboren het volgende te doen kennen.

1e. De Minister acht het gewenscht en noodzakelijk, dat met het oog op legerbelangen de fokkerij van remonte paarden in Nederland wordt bevorderd.

2e. De Minister acht het gewenscht het zware rijpaard, het paard „à deux fins”, te fokken.

3e. De Minister zal bij het bevorderen van het fokken van een voor het leger geschikt paard gaarne de medewerking en den steun van Vereenigingen en particulieren aanvaarden.

4e. De Minister zal gaarne de tusschenkomst van de Heeren, welke de audiëntie hebben aangevraagd, benutten om aan belangstellende vereenigingen en particulieren de belangen van het rijk en 's Ministers plannen kenbaar te maken en op welke andere wijze ook, van de bereidwilligheid der bedoelde heeren gebruik maken.

De Minister van Oorlog.
(get.) BOSBOOM.

In allen gevalle moet Oorlog zelfstandig nieuwe maatregelen treffen en de nieuwe fokrichting niet aan Landbouw opdragen, daar Landbouw zich moet afvragen: Wat het meest voordeelig voor de fokkers is en dien overeenkomstig handelen moet.

Oorlog zou twee wegen kunnen inslaan om tot de fokkerij van het rij-tuigpaard te kunnen komen.

1°. Door met praktische voorbeelden den fokker te bewijzen dat de nieuwe fokrichting minstens even vruchtdragend is als de oude. Een zeer schoon voorbeeld levert ons Hannover, waar op deze wijze de Landstallmeister GRABENSEE, de fokkerij in de door hem gewenschte richting leidde en het grootste vertrouwen op dit gebied genoot bij alle fokkers.

2°. Door den fokker financieel te garandeeren, dat de nieuwe fokrichting even vruchtdragend is als de oude, o. a. door prijzen vast te stellen voor 3-jarige remonten en andere maatregelen.

Er zijn stemmen opgegaan, die zeiden dat Oorlog zelf kon fokken. Dit zou als voorbeeld, zeer toe te juichen zijn, doch zou, doorgevoerd, op groote financieele bezwaren kunnen afstuiten, terwijl Oorlog zijn idealen niet hooger stellen zou dan het fokken van een goede remonte. Neen, de nieuwe fokrichting moet waardevolle handelspaarden opleveren en uit deze fokkerij moeten goede remonten te verkrijgen zijn. (Evenals in Ierland en Hannover het geval is). Bovendien wat zou Oorlog met de 3e soort doen, niet geschikt als remonte.

Laten we een oogenblik het benoodigd aantal paarden nagaan.

In vreedestijd jaarlijks 650 remonten, die opgeleverd zouden moeten worden door het paard à deux fins. In oorlogstijd 12200 paarden, waarvan 630 rijpaarden, 4617 batterijpaarden

en 7911 treinpaarden, benevens een aanvulling (welke niet aanwezig is) van 2000 paarden.

De 630 rijpaarden benevens een zekere aanvulling moeten zijn van het type à deux fins.

De batterij en treinpaarden (behalve 1000 koudbloed) kunnen van het Oldenburgsch-Oost-Friesche ras zijn, zoolang de fokkerij van het paard à deux fins dit aantal niet kan opleveren.

Hoe men tot de fokkerij van het zware rijpaard zou moeten komen, geeft de brochure duidelijk aan: door de kruising van volbloed- en halfbloedhengsten met Iersche merries, sommige gevorderde merries en enkele hoog in het bloed staande Inlandsche merries. In het algemeen zal de Inlandsche merrie te ver van het volbloed afstaan om geschikt te zijn voor kruising met volbloed of halfbloed.

De grondslag voor het moedermaterieel (Iersche en enkele andere merries) is in het land aanwezig; wat vadermaterieel betreft is tot nog toe slechts één hengst geïmporteerd. Laten we een oogenblik nagaan hoeveel fokmaterieel men zou moeten hebben, opdat uit de fokkerij van het paard à deux fins 650 remonten jaarlijks te koop en waren. We kunnen ons deze fokkerij in de toekomst (over 15 à 20 jaar) voorstellen, met als moedermaterieel een stock van 4000 à 5000 merries en als vadermaterieel een 80 à 100 volbloed- en halfbloedhengsten.

Zonder rennen zal de Staat deze hengsten grootendeels zelf moeten houden, en zal zij steeds nieuwe hengsten moeten invoeren daar zij zich niet zonder rennen kan overtuigen van de hoedanigheid van het staal, dat het volbloed steeds opnieuw in de fokkerij moet inbrengen. De Staat zal dus, wanneer men in Nederland geen rennen ziet herleven, verplicht zijn steeds nieuw bloed uit het buitenland in te voeren, daar de vaderpaarden hier geen proeven kunnen afleggen. Onderlinge verrichtingsproeven van het hier gefokte vadermateriaal hebben natuurlijk weinig waarde.

Hopende dat U allen het ernstige van den toestand onzer remonteering inziet, wil ik eindigen met de woorden waar mede mijn vader zijne brochure eindigt: „De tijd dringt”.

Nog een enkel woord tot deze vergadering.

Laten wij hedenavond trachten geen details te bespreken hoe belangrijk en interessant ook, uit een militair oogpunt, maar laten we trachten tot een bespreking te geraken over de fokkerij van het paard à deux fins tusschen fokkers aan de eene zijde en kenners van het militaire paard aan de andere zijde.

De VOORZITTER: Mijne Heeren! De nadere toelichting namens den Generaal KNEL gegeven, zal u duidelijk gemaakt hebben, dat hij beoogt de fokkerij van een paard, geschikt voor den dienst in het leger. De Generaal KNEL wil vóór alles beginnen met het fokken van een zwaar rijpaard, zoowel om voor de remonteering onafhankelijk te worden van het buitenland, als om bij oorlogsgevaar over eene reserve aan rijpaarden te kunnen beschikken, en bovendien bruikbare tuigpaarden voor de Artillerie en de treinen, tot aanvulling en reserve van de oorlogssterkten, te verkrijgen. Wanneer wij nagaan, dat elk jaar volgens de cijfers, welke de spreker heeft aangehaald, 650 paarden benoodigd zijn voor de remonte en dat daarvan slechts 120 in ons land gevonden kunnen worden, dat er dus 530 paarden in het buitenland moeten worden gekocht en dat die paarden vermoedelijk *f* 600.— elk kosten, dan gaat er toch *f* 318.000.— uit het land. Zou het nu geen aanbeveling verdienen te trachten de 650 maal *f* 600.—, dat is dus *f* 390.000.— geheel te kunnen besteden voor de nationale fokkerij? De eischen voor militaire paarden te stellen, zijn U grootendeels bekend, ook den Heeren, die zich meer toeleggen op de fokkerij van het handelspaard. Waar nu het bedoelde militaire paard eene groote handelswaarde heeft, wil het mij voorkomen, dat het ook mogelijk zal wezen zich in ons land te gaan toeleggen op het fokken van een zoodanig paard, dat in vele streken ook voor het landbouwbedrijf geschikt is.

Intusschen zullen met die fokkerij groote kapitalen gemoeid zijn, ook omdat zij veel zorg en tijd vordert, alvorens de gewenschte resultaten verkregen zijn. Het zal mij daarom zeer aangenaam zijn, wanneer uit de militaire en de fokkerskringen omtrent deze aangelegenheid zich stemmen willen doen hooren, vooral om den weg aan te wijzen, waarlangs

door *samenwerking* en *onderling overleg* ware te bereiken, dat het geld, benoodigd voor de aanschaffing van onze militaire paarden, ten bate van de paardenfokkerij in ons eigen land komt en deze tevens kan bijdragen tot de verdediging van Nederland.

Er hebben zich reeds enkele personen aangemeld, om aan het debat deel te nemen. In verband met hetgeen hedenavond besproken wordt, meen ik goed te doen met eerst het woord te geven aan den Heer Dr. THOMASSEN, die een enkel woord wil zeggen, meer bepaald over de quaestie der remontepaarden.

De Heer THOMASSEN: Mijnheer de Voorzitter, ik zou gaarne de officiers-remonten bespreken. Indien U een der Heeren fokkers voor wilt laten gaan, ben ik bereid te wachten.

De VOORZITTER: Dan geef ik het woord aan den Heer THOMASSEN. Evenwel acht ik mij verplicht er op te wijzen, dat, al ben ik royaal geweest voor den Heer KNEL, elke spreker niet meer dan 10 minuten zal kunnen krijgen. 1)

De Heer THOMASSEN: Mijnheer de Voorzitter. Op bladzijden 127 en 128 van het Orgaan der Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap 1915-1916 komt de hoogedelgestrengste inleider van het onderwerp „Hoe zal Nederland zich voortaan kunnen remonteeren?” tot het besluit, dat het weiden niet bevorderlijk is voor de ontwikkeling van het remontepaard.

Veroorloof mij deze conclusie te toetsen aan aantekeningen en ondervindingen uit de weiden om Utrecht en bij Voorschoten in de jaren 1903 tot en met 1908, daar deze, zooals zal blijken, tot andere gevolgtrekkingen leiden.

Het is daarbij noodig, in het kort na te gaan den levensloop van het remontepaard van zijne geboorte tot aan zijne komst in het remontedepôt, ten einde de invloeden vast te stellen, welke zich bij de ontwikkeling van het dier doen gelden.

1) Volgens het convocatiebiljet mochten, in het gedrukte verslag van het verhandelde, alsnog nadere toelichtingen worden opgenomen.

In Ierland worden, evenals in vrijwel alle landen, de meeste veulens in Mei geboren. Hunne opvoeding in het eerste levensjaar is zeer verschillend naar gelang de mid-delen van den fokker. Sommige krijgen reeds vóór het eigenlijke spenen vast voedsel, andere niet. Bij hunne eerste lente worden zij in de weide gebracht, waar de fokker slechts zorgt voor eene voldoende hoeveelheid gras en water. Een deel der veulens blijft reeds den eersten winter in de weide, waar zij soms onder een afdak eenige beschutting tegen weersinvloeden vinden. Naar gelang den leeftijd, waarop het dier wordt verkocht, schenkt de fokker het op zijn tweede of derde jaar eenige meerdere aandacht en zorg.

Eenigen tijd vóór dat de jonge paarden worden verkocht, ondergaan ook de Iersche veulens het lot hunner natuurgenooten in andere landen. Zij worden in warme stallen gebracht en met breiachtige meelspijzen gevoed, ten einde hun op den dag van den verkoop een zeker welgedaan voor-komen te geven.

Onmiddellijk vóór den verkoop worden vele zoogenaamd getoiletteerd. Dit bestaat in het scheren van het dier en in het afkappen van den staart. Sommige dieren kwamen in de jaren, waarover deze mededeeling loopt, met bloedende staarten in de weide. Twee stierven tengevolge dezer mis-handeling. ¹⁾

Het verzenden uit Ierland had plaats tusschen 10 en 25 Mei. In koppels van 30 tot 40 stuks werden de paarden langs twee wegen naar ons land verzonden. De eene weg liep van Greenock over Holyhead en Harwich, de andere van Waterford-Harborn over Midland en Harwich.

De overtocht der Iersche zee duurde 6 tot 8 of 10 tot 12 uur; die van Harwich naar Rotterdam ruim tien uur. In het geneel waren de jonge dieren 3 × 24 uren onderweg alvorens zij in de weide aankwamen. Zij waren bovendien minstens zesmaal in- of uitgeladen.

Te Rotterdam werden de jonge remonten een nacht onder-

¹⁾ Voor zoover mij bekend is, werd nooit gewezen op de beteekenis van den staart als beschuttingsmiddel van den buik tegen de koude van don wind. De staart sluit de opening tusschen de achterbeenen tot ter hoogte van de spronggewrichten.

gebracht in stallen, die aan de eischen der hygiëne niet voldeden. Den dag na het ontschepen te Rotterdam kwamen de dieren meestal tusschen 3 en 5 uur in de weiden aan. Dit was tegen den tijd, dat de koelte van den avond naderde.

Bij aankomst in de weide kon men soms aan enkele dieren zien, dat zij spoedig tot de zieken zouden behooren. In 1904 waren binnen de eerste zes dagen 37 % en binnen de eerste tien dagen 50 % van het totaal aantal zieken reeds gemeld. In het geheel werd minstens een derde der paarden ziek. Zelden leden de dieren aan iets anders dan aan den zoogenaamden goedaardigen droes, eene streptococceninfectie der voorste luchtwegen, welke, door de vele complicaties, onder verschillende vormen werd waargenomen. Het is eene ziekte, welke meer kwaad sticht dan de naam doet vermoeden. Wel is waar heeft zij bij verscheidene dieren een goedaardig verloop, doch bij alle geeft zij een terugslag in de ontwikkeling, en meerdere paarden komen hare gevolgen nooit of slechts na langen tijd te boven.

Terwijl vele jonge dieren nog niet waren bekomen van de vermoeienissen der reis en van het gewijzigde leven, en andere nog ziek of herstellende waren, deed de vliegenplaag haar nadeeligen invloed gelden. De dieren hadden geen rust meer, zij liepen veel en graasden weinig, daar zij den mond moesten gebruiken voor het verjagen der vliegen op die plaatsen, waar de huidspieren ontbreken en waarvoor de staart hun ontnomen was. Daarbij kregen verscheidene paarden naast den wortel van den gemutileerden staart diepe, zeer pijnlijke en niet te genezen kloven, waardoor bij sommige dieren het mesten zichtbaar pijn veroorzaakte.

Gedurende de zes jaren, waarin mij, onder den Majoor, dirigeerend paardenarts Moubis, het toezicht op de jonge paarden in de weiden om Utrecht werd toevertrouwd, bleek dan ook, dat in den vliegtijd, hoewel dan het gras zeer voedzaam is, de gemutileerde dieren zich niet merkbaar ontwikkelden. Zoodra echter deze voorbij was, begon, niet-tegenstaande het verhouten der weideplanten, het geheele zijn der paarden aanmerkelijk te verbeteren.

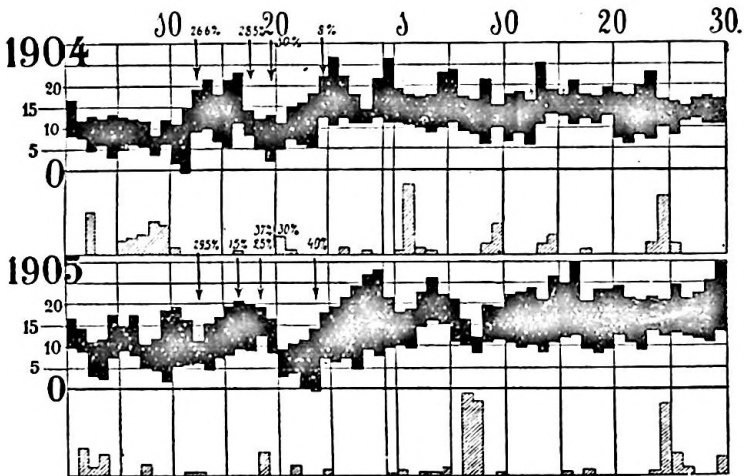
In nevenstaanden staat zijn gegevens verzameld betreffende de paarden in de weiden om Utrecht in de jaren 1904 en 1905.

Aantal remonten ver- deeld naar den leeftijd.				Aankomsten in de weide:		Aankomsten van:		Zieken				
								Aantal.		%		
3 jaar.	4 jaar.	5 jaar.	Totaal.	3 jaar.	4 jaar.	5 jaar.	Totaal.	3 jaar.	4 jaar.	5 jaar.	Totaal.	
3	12	—	15	13 Mei 1904	3	—	4	33.3	25.0	—	26.6	
26	28	2	56	18 Mei 1904	8	—	16	30.7	27.8	—	28.5	
22	32	3	57	20 Mei 1904	10	1	17	45.8	18.7	—	30.0	
1	11	—	12	25 Mei 1904	—	—	1	—	9.0	—	8.0	
52	83	5	140		19	18	38	36.5	21.6	20.0	27.0	
8	22	4	34	13 Mei 1905	3	7	10	37.5	31.8	—	29.5	
8	11	1	20	17 Mei 1905	2	1	3	25.0	9.0	—	16.0	
14	21	1	36	19 Mei 1905	5	3	9	28.0	14.3	—	25.0	
6	8	2	16	19 Mei 1905	2	3	6	33.0	37.5	—	37.5	
21	14	3	38	24 Mei 1905	11	5	16	50.2	28.0	—	42.0	
57	76	11	144		23	19	44	40.3	25.0	18.0	30.6	

80.0

In dezen staat wordt onze aandacht in het eerst getroffen door het aantal zieken onder de driejarige remonten, daarna, door het feit, dat zoowel van de driejarigen afzonderlijk als van het totaal, het ziektecijfer bij de paarden, die op 17 Mei 1905 in de weide aankwamen, aanmerkelijk lager is dan dat bij de paarden, die op 24 Mei 1905 in de weide werden gebracht. Verder hadden de op 25 Mei 1904 aangekomen dieren een naar verhouding zeer laag procent ziektegevallen.

Maximum & Minimum temperaturen & Neerslag -
Mei. Juni.

Maximum en minimum temperaturen in de maanden Mei en Juni 1904 en 1905 in C°. De procenten geven aan de verhouding der ziekgeworden paarden, in verband met den dag van aankomst in de weide.

De gegevens zijn ontleend aan de Maandel. Overzichten der Weersgesteldheid, uitgegeven door het Kon. Ned. Meteorol. Instituut.

Bestudeert men, in verband hiermede, de weersgesteldheid van de eerste dagen van het verblijf der paarden in de weide, dan blijkt, dat in den nacht van 24 Mei 1905 de temperatuur tot onder nul daalde, terwijl de eerste nachten en dagen na 17 Mei aanmerkelijk zachter waren. De dieren, die op 25 Mei 1904 in de weide aankwamen, genoten de eerste 14 dagen, voor dit jaargetijde zeer zachte nachten.

De weersgesteldheid gedurende de eerste dagen van het verblijf in de weide is dus blijkbaar van grooten invloed op den gezondheidstoestand der jonge remonten, vooral, omdat de levenswijze in Ierland zoo aanmerkelijk verschilt met die in de vrije natuur.

Het Fransche remontevoorschrift (L'Instruction sur le service de la Remonte. T VI, art. 44) houdt met de verweekeling der paarden bij den koopman rekening en schrijft eenen geleidelijken overgang van de leefwijze bij dezen naar het normale regime voor. Dezelfde bedoeling vermoedt men bij het lezen van de instructie, gegeven door den Secretaris van Staat PIEPERS, in April 1818 „op de behandeling en voeding der remonte paarden bij de regimenten ligte kavalarie”.

De verslapping, waarvan op bladzijden 127 en 128 van het Orgaan der Vereeniging ter beoefening van Krijgswetenschap wordt vermeld, dat zij het gevolg is van het verblijf der paarden in de weide, moet, naar mijne meening, worden toegeschreven aan:

- 1e. de leefwijze en behandeling der dieren in Ierland,
- 2e. de reis der jonge dieren in het vroege voorjaar,
- 3e. de weersgesteldheid gedurende de eerste dagen na aankomst der paarden in de weide.

Mocht na de mobilisatie de Regeering besluiten, de remonten der cavalerie en rijdende artillerie wederom in het buitenland c. q. in Ierland aan te koopen, dan meen ik, op grond van ondervinding, de volgende regeling te mogen aanbevelen:

- 1e. den kooplieden wordt dringend verzocht, de paarden noch te scheren, noch te coupeeren,
- 2e. de paarden worden niet vóór einde Mei naar ons land gezonden,
- 3e. de paarden worden, onmiddellijk na het ontschepen, naar gebouwen in de buurt der weiden gebracht, waar zij geleidelijk aan de leefwijze in de weide worden gewend,
- 4e. de paarden blijven tot en met September in de weiden en worden, zoo noodig, bijgevoerd.

Ten aanzien van de, onder 3, bedoelde gebouwen, kunnen, ten behoeve van de paarden bestemd voor de weiden om Voorschoten, de reeds bestaande militaire stallen of loodsen in Leiden of Den Haag benut worden. Nabij de weiden om Utrecht is gelegenheid tot het zetten van loodsen op rijks-terrein. Achter de Lunetten ligt 50 bij 150 meter ongebruikte grond en achter het fort Rynauwen 100 bij 300 meter.

Deze terreinen liggen binnen de linie, en de loodsen zouden in mobilisatietijd kunnen dienen tot logies voor manschappen, waaraan thans onmiddellijk achter de linie groote behoefte bestaat.

Door deze regeling komt men tevens tot afzonderen van de jonge remonten in groepen van 80 en 100 stuks, hetgeen ten goede strekt aan de hygiëne en verzorging der dieren. Het ophoopen in of nabij het remontedepôt „Milligen”, dat op zich zelf reeds verkeerd is gelegen, is, met het oog op zoeven genoemde redenen, niet aan te bevelen.

Het komt mij voor, dat de fokkerij van een paard „à deux fins”, waarmede èn de handel èn de ruitery gebaat zou zijn, in ons land geene levensvatbaarheid zal hebben.

De onderneming van eene dergelijke fokkerij voor militair doel, biedt reeds op zich zelf eene te geringe zekerheid en heeft bovendien in het bijzonder in ons land door de bestaande fokinrichtingen en den handel, benevens door de gesteldheid van den bodem, weinig kans van slagen.

In andere landen, waar de halfbloed- en de volbloedfokkerij van jaren her wordt gedreven en reeds daardoor in gunstige omstandigheden verkeerden, wordt, niettegenstaande uitgebreide en kostbare maatregelen, de cavalerie remontering voortdurend bedreigd door het verminderen der neiging van de fokkers voor de bloedteelt.

Op grond van deze wetenschap, kan ik aan het plan om in ons land, naast de twee bestaande fokrichtingen, eene derde, tot nog toe geheel illusoire, fokkerij te stichten, waaruit onze cavalerie zou worden geremonteerd, geen vertrouwen schenken.

De remontering van de weinige ruitery, waarover ons leger

beschikt, kan n. m. m. niet wachten op eene fokkerij, waarvan nog niets aanwezig is en waarvan omtrent de resultaten geen voldoende zekerheid bestaat. Zij moet „coûte que coûte” en waar ook, met, voor het doel geschikte, paarden geschieden.

Een reserve voor onze ruitery in tijd van mobilisatie kan n. m. m. worden gevormd door:

I. het aantal rijpaarden in ons land te vermeerderen,

II. onze remonten na hun vertrek uit het Remontedepôt, dat uitsluitend gezondheidsoord moet zijn, één jaar te doen verblijven in een inrichting, waar zij, naast een ruim verblijf in paddocks, voor de africhting langzaam worden voorbereid.

I. Het vermeerderen van het aantal rijpaarden in ons land kan geschieden :

door wijziging in de regeling der officiersremonteering,

door de compagniescommandanten der infanterie, genie en vesting-artillerie bereden te maken,

door den bereden reserve-officieren vrijdom van belasting, fourage en stalling in rijksgebouwen voor een of twee paarden toe te staan,

door het paardrijden in ons land te bevorderen.

Toelichting :

Officiersremonteering. Naar mijne meening moet men voortgaan, het koopen van officierspaarden aan het initiatief dier officieren over te laten. De voldoening, een paard zelf gezocht en gekocht te hebben, spoort aan tot grootere belangstelling, tot meerder zorg voor paarden in het algemeen. Dat dit initiatief is ons officierskorps aanwezig is, waarborgt de schitterende wijze, waarop onze officieren zich met hun buitenlandsche collega's op het gebied van paardensport hebben gemeten.

Dit initiatief moet echter gesteund en vergemakkelijkt worden.

Ik stel mij voor, dat dit kan geschieden door :

1°. vermeerdering van de tegemoetkoming bij de eerste aanschaffing van dienstpaarden,

2°. het Koninklijk Besluit van 13 Mei 1857 (no. 58 ad 1b), wederom van kracht te doen zijn en uit te breiden tot alle

officieren, die verplicht zijn tot het houden van één of twee dienstpaarden,

3°. de officieren der bereden artillerie en de paardenartsen tot het houden van twee dienstpaarden te verplichten.

De tegemoetkoming van 300 gulden voor de eerste aanschaffing van een dienstpaard dateert uit het begin onzer onafhankelijkheid. Zij was oorspronkelijk bedoeld als eene geheele vergoeding van den koopprijs. Vóór 1830 waren, vooral in de Zuidelijke Nederlanden, voor die som goede paarden verkrijgbaar. Bij de koninklijke dispositie van 25 Januari 1828 No. 12 was de maximumprijs voor kurassierspaarden op 235 gulden, die voor dragonderpaarden op 215 gulden, die voor huzarenpaarden op 200 gulden gesteld. Sedert zijn de prijzen verdubbeld, verdrievoudigd en verviervoudigd. Het ware daarom gewenscht, dat de tegemoetkoming bij eerste aanschaffing, met minstens driehonderd gulden werd verhoogd.

Het Koninklijk Besluit van 18 Mei 1857 luidt :

„Gelet op het wezenlijk belang, hetwelk gelegen is, dat officieren der kavalerie steeds goed bereden zijn en dat mitsdien de lust om zeer goede dienstpaarden te bezitten en naar behooren te berijden, bij hen worde aangemoedigd en levendig gehouden, hebben goedgevonden en verstaan... 1°. b om aan zoodanige officieren, die mochten wenschen een jong paard op te kweken en voor den dienst af te richten, voor dat paard een ration fourage, gedurende een, door hem, Minister te bepalen tijd, toe te kennen, hetwelk alsdan als derde dienstpaard in de sterkte van het korps zal worden opgenomen”.

In 1862 werd onder dezelfde voorwaarden aan de officieren der bereden artillerie een ration fourage toegestaan.

De officieren der bereden artillerie krijgen, bij mobilisatie een tweede paard, dat gekozen wordt uit de stampaarden der batterijen. Wanneer men nu weet, dat onder deze paarden te velde aanmerkelijk minder achterblijvers zijn dan onder de gevorderden, zal men toegeven, dat het onttrekken van dieren aan de stampaarden eener batterij niet ten goede komt aan de marschvaardigheid van dit onderdeel.

Het is dus gewenscht, reeds in vrede-tijd de officieren der bereden artillerie tot het houden van een tweede paard te verplichten.

Voor al van de paarden der paardenartsen bij de cavalerie kan onder omstandigheden veel gevergd worden. Deze officieren moeten op marsch vaak achterblijven voor ongesteld geworden paarden en daarna zoo spoedig mogelijk hun onderdeel wederom opzoeken. Nadat het kantonnement bereikt is, moet de paardenarts niet zelden uitrijden om patiënten in verwijderde stallen op te zoeken. Voor deze officieren is dus eveneens een tweede paard gewenscht.

Het bereden zijn der compagniescommandanten. Over het algemeen zijn de officieren der onbereden troepen middelmatig bereden, niettegenstaande door deze heeren goede prijzen voor hunne paarden worden betaald. Zij moeten zich tevreden stellen met paarden, die door anderen, als minder bruikbaar, worden afgeschaft.

In dezen toestand komt stellig verbetering, indien, door zoeven genoemd Koninklijk besluit, de bereden officieren een paard in reserve hebben en daardoor gemakkelijk tot den verkoop van een hunner paarden kunnen overgaan. De leeftijd, waarop de officieren der onbereden wapens te paard stijgen, blijft echter van nadeeligen invloed op de wijze, waarop deze heeren zijn geremonteerd. Makheid, welke meestal voortspruit uit het afgeleefd zijn der dieren, geeft daarom zeer dikwijls den doorslag bij de keuze van het toekomstig hoofdofficierspaard. Reeds om deze redenen is het gewenscht, de officieren der onbereden wapens als compagnies-commandant bereden te maken.

Vrijdom van belasting, enz. voor paarden van bereden res.-officieren. Het verkrijgen van paarden door de reserve-officieren der bereden wapens heeft bij de mobilisatie meerderen dezer heeren veel moeite en ruim geld gekost. Desniettemin hebben sommigen dezer officieren zich moeten tevreden stellen met passable paarden, hetgeen ten nadeele moest komen van het geheel. Bovendien is het eene eenvoudige billijkheid jegens deze officieren, die elk oogenblik met een of twee paarden onder de wapenen geroepen kunnen

worden, hun bovengenoemde tegemoetkomingen van rijkswege toe te staan.

Het bevorderen van paardrijden. Het bevorderen van het paardrijden in ons land kan niet beter geschieden dan door gelegenheid tot rijden te verschaffen. Jammer genoeg, wordt deze gelegenheid langs onze wegen met het jaar minder, doordat de bermten verwaarloosd zijn of ingenomen worden door tram of rijwielpaden. Wanneer de betrokken autoriteiten aan deze aangelegenheid hunne aandacht zouden willen schenken, kunnen vele onzer wegen, met betrekkelijk geringe kosten en moeiten, van uitstekende ruitersporen worden voorzien.

II. *Het langer verblijf onzer jonge remonten in daarvoor bestemde inrichtingen.*

Naar mijne meening kan, naast bovengenoemde maatregelen, eene reserve aan rijpaarden voor onze cavalerie gevormd worden, door de remonten een jaar langer in het remontedepôt te doen verblijven. Wij komen daardoor tot eene vermeerdering van de sterkte aan rijpaarden van ons leger in vredetijd, zooals deze gewenscht wordt in de conclusies van „The Committee on Supply of Horses for Military purposes”, namelijk: „the war office should increase their horse peace-establishments”.

Behalve eene reserve biedt eene dergelijke regeling nog twee voordeelen van zeer groot belang:

- 1°. verbetering en behoud van ons paardenmateriaal;
- 2°. eene betere inleiding tot de eigenlijke africhting van onze paarden.

Behalve in de weiden, waar ongeveer een derde van het aantal paarden ziek wordt, wordt in het remonte-depôt te Milligen nogmaals een aanmerkelijk deel der dieren ernstig ongesteld. In het algemeen genomen verlaten de paarden het remontedepôt vrijwel in den toestand van reconvalescent. In dezen, schijnbaar gezonden, toestand worden zij in dressuur genomen. Het spreekt van zelf, dat eene africhting van dergelijke dieren ten koste gaat van het individu.

Tijdens mijn werkzaam-zijn bij het 2e Depôt Huzaren te Leiden, heb ik tegen het eind der africhting vele dieren

onderzocht en bij verscheidene beginnende gebreken vastgesteld, waarop zij in Ierland stellig waren onderzocht en er van vrij bevonden.

Bij de africhting van krachtige en meer gevormde dieren, zal het aantal van deze gevallen zeker verminderen, immers, de veroorzaakte beleediging of stoornis in een weefsel is niet alleen afhankelijk van het gepleegde geweld, maar ook van den weerstand van het weefsel.

Het is een raadsel, dat de dieren, waarvan wij op afstandsritten de kracht en het volhardingsvermogen bewonderen, in ons leger in gemiddeld 10 jaar worden verbruikt. Een der oorzaken hiervan is stellig de leeftijd, waarop de dieren in volle dressuur worden genomen.

Bij het voordeel van het stichten eener reserve wordt door deze regeling ons paardenmateriaal verbeterd en langer geconserveerd.

Tijdens het verblijf der dieren in eene inrichting — welke ik mij in de omgeving van Amersfoort denk — wordt de africhting ingeleid. Deze inleiding geschiedt langs de lange, rechte baan, onder lichte ruiters en in matige gangen. Voor dit werk worden, evenals in remontedepôts en stoeterijen in het buitenland, jongelui van 16 tot 18 of 19 jaar in dienst genomen, die naast dit werk worden opgeleid voor remonte-rijder of onderofficier bij de bereden wapens.

De VOORZITTER: Mag ik nu het woord geven aan den heer OLIJ, secretaris der Nederlandsche Harddraverij- en Renvereeniging, die zoo welwillend is geweest op verzoek van het Bestuur aan het debat te willen deelnemen?

De heer OLIJ: Mijnheer de president! Met het oog op den korten tijd dien U kan geven voor eene bespreking, zal door mij getracht worden, met zoo weinig mogelijk woorden mijne gedachten weer te geven. Als leek in militaire zaken, zult u mij veroorloven geen beschouwingen te gaan houden over rijden, aanspannen en meer dergelijke, wat bij den dienst te velde zulk een voorname plaats inneemt en mij uitsluitend bepalen tot datgene, waarover mijn kennis gaat, en wel over dit belangrijke gedeelte van de voortreffelijke brochure van den generaal KNEEL

waarbij de fokkerij hier te lande zoo nauw betrokken is.

Mocht het zijn, dat door mij enkele malen op zijpaden wordt getreden, die oogenschijnlijk niet in direct verband staan met de Nederlandsche paardenfokkerij, dan vertrouw ik, dat het u aan het einde van mijn betoog duidelijk zal zijn, dat deze gekozen zijn een duidelijker beeld der vergadering te ontvouwen.

Mijnheer de president. *Werkelijk* schoon en goed is alleen datgeene wat *bruikbaar* is, en of iets *inderdaad* bruikbaar is, dan wel slechts den bedriegelijken schijn had bruikbaar te zijn, is op geen andere wijze nauwkeurig vast te stellen dan door waarneming van de resultaten, die een aangelegde *bruikbaarheids*proef opleveren.

Die bruikbaarheidsproef heeft het toenmalig paard van Europa ondergaan in de middeleeuwen, toen tijdens de Kruistochten het Aziatische paard, door zijn betere qualiteiten, een niet gering aandeel had in het doen mislukken van de pogingen der Kruisvaarders.

Voor Europa is dit tijdperk uit de geschiedenis van „het paard” van groote beteekenis geweest.

Van dien tijd af dateeren de eerste pogingen om, door invoer van het Aziatische, het Europeesche te verbeteren.

Door het huwelijk van Catharine van Braganza, die de stad Tanger als bruidschat medebracht, vond Karel II van Engeland de gelegenheid uit Barbarije eenige hengsten en merriën te importeeren, die, het mag hier gerust gezegd worden, den grondslag hebben gevormd van den tegenwoordigen Engelschen volbloed.

Bekwame, oordeelkundige fokkers als de Engelschen, ook nu nog zijn, werd door hen reeds in het midden der 18e eeuw een volbloedpaard gefokt, dat toen reeds geprefereerd werd boven direct ingevoerde Arabische paarden.

En hoe werd dit bereikt?

De Engelschen behielden voor de volbloedfokkerij slechts die elite-exemplaren, die in de wedstrijden *op de baan*, d. i. dus bij het afleggen van de bruikbaarheidsproef, buitengewone vermogens toonden te bezitten.

Dit doen ze heden ten dage nog!

Voor hem, die weet, hoe door een sinds eeuwen toegepaste schifting van fokdieren, in verband met zorgvuldige en zaakkundige verpleging en zware bruikbaarheidsproef, de tegenwoordige volbloed is ontstaan, voor hem is het duidelijk hoe die volbloed van heden in het bezit kwam van die verbazende vermogens tot „verrichting” waarover hij beschikt.

Die vermogens getuigen van een zenuwstelsel, machtig genoeg om invloeden van zware vermoeienis te doorstaan, van doelmatigen bouw van het skelet, van een dichtheid en soliditeit van het beenderenstelsel grooter dan bij eenig ander paardenras, van een intens taai spierweefsel, van krachtig ontwikkelde bloedsomloop- en ademhalingswerktuigen, kortom van die hooggeschatte eigenschappen die *qualiteit* van een paard waarborgen.

Daarom is de volbloed gebruikt en wordt hij nog steeds gebezigd tot verbetering van bestaande paardenrassen, en indien men bij als edel erkende rassen over de geheele wereld in opwaartschen tak zoekt, vindt men steeds verwantschap van die rassen aan den tegenwoordigen Engelschen volbloed.

En onwillekeurig vragen wij ons af: waardoor heeft de Engelsche volbloed zijn overheerschende qualiteits eigenschappen verkregen, eigenschappen die hem tot uitverkoren rasverbeteraar gemaakt en bestendig hebben? Dan is het eenige antwoord: *door de courses*.

Van het gewichtige van een course, als toets aan het vermogen van een paard gelegd, kan een leek zich ten naastenbij een begrip vormen, als hij bedenkt welk een ongelooflijke spankracht, zoowel moreel als fysiek, een dier moet bezitten om het gewicht van man en paard — d.i. minstens 400 K.G. — over 2, 3, 4 K.M. voorwaarts te slingeren met een snelheid van slechts een minuut en eenige seconden per K.M.

Dat een dergelijke krachtsinspanning niet langer dan 3 tot 5 minuten volgehouden kan worden, is een gevolg van physiologische wetten, doch hoewel van korten duur, is de proef zóó zwaar, dat zij, opgelegd aan elk ander dan het volbloedras, dat ras zou vernietigen.

In alle beschaafde landen is de fokkerij van het volbloedpaard tot ontwikkeling gekomen door de courses.

Ook in ons land werd, toen aan de voormannen van de Hollandsche Maatschappij van Landbouw overtuigend op de Parijsche tentoonstelling in 1879 was gebleken, hoe ver ons Nederlandsch tuigpaard achter stond bij die uit Frankrijk en Engeland, begrepen, dat ook hier vergelijkende proeven, tot verbetering van onzen paardenstapel, moesten worden ingevoerd.

Den Heeren BREEBAART en BULTMAN komt de eer toe het initiatief te hebben genomen, te trachten in Nederland courses te organiseeren en deze beide Heeren hebben den stoot gegeven tot de oprichting der „Nederlandsche Harddraverijen en Renvereeniging”.

Wat door de „Nederlandsche Harddraverij- en Renvereeniging” na haar oprichting is gedaan, zal den meesten der aanwezigen bekend zijn.

Toch meen ik goed te doen hier eenige cijfers weer te geven, betrekking hebbende op den invoer van het paard met bloed, alsmede van die dieren die in ons eigen land gefokt zijn.

Het aantal ingevoerde dravers, waaronder vele hengsten en merriën voor de fokkerij bestemd, bedroeg van 1891—1910 in totaal 762 stuks en het aantal ingevoerde volbloeds 1007 stuks.

Het aantal door de Vereeniging in haar stamboeken geregisteerde geboorten bedroeg voor dravers 1888 stuks en voor volbloeds 307 stuks.

Dat deze fokkerij vooral in de laatste jaren zich onder de voortreffelijke leiding van den Heer J. VAN STOLK uitbreidde, blijkt, dat in het tijdvak 1889—’95 gemiddeld per jaar werden ingeschreven 31 dieren, hier te lande geboren, en dit in het tijdvak 1906—1910 per jaar een aantal van 216 bedroeg.

Ik meen in dit verband mede te mogen memoreeren, wat door de „Nederlandsche Harddraverij- en Renvereeniging” in verband met de algemeene fokkerij is gedaan.

Ik had de eer eenige jaren als inspecteur voor de fokkerij de „Nederlandsche Harddraverij- en Renvereeniging” te mogen adviseeren.

Het was bekend, dat de commissie van aankoop voor artillerie-remontepaarden in ons land gaarne, bij voldoende

massa, méér bloed en beter schoft en rug verlangde dan zij in het begin dezer eeuw in ons land kon aankopen.

En alhoewel verre van mij, om hier een uitspraak te doen, of de gekozen weg door het Bestuur van het Fonds ter bevordering der Paardenfokkerij van de „Nederlandsche Harddraverij- en Renvereening” goed of minder juist is geweest, toch is in die richting veel gedaan en was dan ook in het jaar 1910 de „Nederlandsche Harddraverij- en Renvereening” in het bezit van een 20-tal hengsten met bloed, die, de praktijk zou het moeten leeren, meer bloed in ons gewone tuigpaard (Oldenburger en Oostfries) zouden kunnen bijbrengen.

Om de U allen bekende redenen is de „Nederlandsche Harddraverij- en Renvereening” genoodzaakt geworden deze goede pogingen te staken.

In verband met bovenstaande trok de „Nederlandsche Harddraverij- en Renvereening” naast haar belangrijke prijzen voor de verrichtingsproeven (de courses) ook jaarlijks een bedrag van 35 tot 40 duizend gulden uit.

En nu komende tot den invloed, dien de courses hier te lande hebben gehad op de algemeene fokkerij, meen ik te mogen antwoorden, dat die invloed moeilijk is te loochenen.

In die fokcentra, waar een goed snelgaand paard met luxe en qualiteit fokdoel is, wordt gelukkig meer en meer waarde gehecht aan den eisch van afstamming en verrichting voor fokmateriaal en *die* overtuiging is ontleend aan de courses.

Door hen, die nauwlettend de courses hier te lande hebben gevolgd, zal opgemerkt zijn, dat, alhoewel nog niet in voldoende mate, de courses meer en meer door de fokkers worden bezocht en waar hun daar aanschouwelijk onderwijs werd geboden wat een paard van bepaald ras, op bepaalden leeftijd, in bepaalden tijd, onder bepaald gewicht en over een bepaalden afstand vermag te geven, kwam hoe langer hoe meer ambitie bij die fokkers om partij te trekken van de hun daar geboden lessen.

Van het oogenblik, dat de Nederlandsche fokkers dit meer en meer gingen inzien, dateert de opbloei van ons coursewezen.

Ik mocht het vorig jaar wijzen op den bloei dien het Nederlandsche coursewezen beleefde, vóór het totalisatorverbod.

Producten van Nederlandschen bodem namen reeds een goede internationale plaats in.

En nu vraag ik mij onwillekeurig af, kunnen wij dat in de toekomst ook?

Het antwoord kan m. i. niet anders luiden, zonder courses niet. Ik houd mij aan het volgende onvoorwaardelijk vast:

„Zonder courses geen volbloed, zonder volbloed geen halfbloed en draver, zonder halfbloed en draver geen paard met voldoende practische bruikbaarheid voor den dagelijkschen dienst.

Vergun mij, Mijnheer de President, nog aan te geven hoe naar mijn oordeel de fokkerij van het paard met bloed het beste kan worden bevorderd.

Voor mij staat onweerlegbaar vast, dat elke zaak, welke met succes wordt gedreven, moet uitgaan van het particulier initiatief.

Welke maatregel ook van Regeeringswege zal geschieden, het kan naar mijn meening niet anders zijn dan een trachten het particulier initiatief aan te moedigen.

In een artikel „Legerpaarden”, dat door mij in den loop van het vorig jaar werd gepubliceerd, heb ik enkele punten aangewezen, waarmede het Ministerie van Oorlog het Landsbelang op de beste wijze kan dienen.

De aangegeven punten zijn de volgende geweest:

1°. dat de Regeering het noodzakelijke inziet dat de bevordering van de fokkerij van het paard met bloed, gepaard moet gaan met het houden van verrichtingsproeven;

2°. dat Oorlog aan het leidend lichaam op de couseterreinen, de Ned. Harddraverij en Ren-Vereeniging, eenige bekwame militaire adviseurs toevoegt, ter vaststelling van de programma's, om zodoende zooveel mogelijk partij te trekken voor het Leger van de proeven die worden genomen;

3°. adviseeren die autoriteiten genoemde Vereeniging bij den aankoop van fokmateriaal, waarvoor, het is mij genoeg bekend, evenals voorheen zij jaarlijks een ruim bedrag wil reserveeren;

4°. bevorderen de Commandanten, dat jonge officieren zooveel mogelijk deelnemen aan rennen;

5°. Verstrekke het Departement van Oorlog een ruime subsidie aan de Ned. Harddraverij en Ren-Vereeniging, om daaruit fokpremiën te kunnen voldoen;

6°. neme het Departement van Oorlog zoodanige maatregelen, dat minstens éénmaal 'sjaars den fokkers de gelegenheid worde geboden op alle coursebanen van ons land hun fokmateriaal der Remonte-commissie ten verkoop aan te bieden;

7°. Neme het Departement van Oorlog het initiatief de Volksvertegenwoordiging te overtuigen van dit ééne belang: dat alle bovenomschreven zaken niet tot haar recht *kunnen* komen, zonder dat de totalisator weder binnen de terreinen onzer Nederlandsche coursebanen worde toegestaan.

En ik wil hier nog ten slotte als mijne absolute overtuiging uitspreken: wanneer de courses hier te lande niet regelmatig kunnen worden gehouden *en dat kunnen ze niet*, zonder totalisator, dan zal, welke maatregel ook wordt genomen, dit een lapmiddel zijn.

Ik spreek het hier uit, eerder zullen de zeedijken in het geteisterde Noord-Holland met baar goud zijn te dichten, dan zonder courses de fokkerij van het paard met bloed in goede banen te leiden, zoodanig, dat binnen eenige jaren kan worden gezegd, Holland is wat remonteering betreft, onafhankelijk van het Buitenland en dat *moet*, gelet op de ervaringen van de beide laatste jaren, ieder rechtgeaard Nederlander en niet het minst onze Volksvertegenwoordiging inzien.

De VOORZITTER: Ik stel u voor een kwartier te pauzeeren.

Bij de heropening van de vergadering zegt de VOORZITTER: Mijne Heeren! Ik kan U mededeelen dat de uitslag van de stemming is, dat geen enkel bezwaar tegen de toelating van de voorgestelde candidaten is geuit. Zij zijn dus met algemeene stemmen aangenomen. Het zijn de Heeren:

A. J. R. de Vos, 2e Luitenant der Infanterie, en R. B. M. Wirtz, 2e Luitenant der Infanterie, te 's-Gravenhage;

Jhr. H. A. van Reigersberg Versluys, Ritmeester der

Cavalerie, Adjudant van H. M. de Koningin, te Apeldoorn;

C. B. van Gent, 1e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger, te Horn (bij Roermond);

C. Gerber, res. 1e Luitenant der Infanterie, R. Leendertz, res. 2e Luitenant der Infanterie, en J. P. Loeffen, res. 1e Luitenant der Infanterie, te Laren;

S. Cool, 2e Luitenant der Artillerie, H. Harmsen, Kapitein der Artillerie, N. L. Koning, 2e Luitenant der Artillerie, en W. F. H. Zegers, 1e Luitenant der Artillerie, te Leiden;

F. H. H. M. ten Bensel, 2e Luitenant der Artillerie, te Muiden;

J. H. Eussen, 2e Luitenant der Infanterie, en A. G. J. C. Wilkens, Kapitein der Artillerie, te Noordwijk;

W. Meijneken, res. 1e Luitenant der Jagers, te Tilburg;

M. M. E. van de Ven, 2e Luitenant der Genie, en E. van Vianen, 2e Luitenant der Genie N.-I. Leger, te Utrecht

C. F. Overhoff, res. 1e Luitenant der Infanterie, te Venlo;

J. S. de Bruijn, 2e Luitenant der Artillerie, te IJmuiden;

J. J. Six Dijkstra, 2e Luitenant-adjudant der Infanterie, te Laren;

W. H. Bitter, res. 2e Luitenant der Infanterie, te Soesterberg.

Ik heet hen van harte welkom in ons midden. Ik geloof zelfs, dat één der nieuwe leden nu reeds in ons midden is, namelijk de Ritmeester Jhr. VAN REIGERSBERG VERSLUYS. (*Applaus.*)

Alvorens onze besprekingen voort te zetten, zou ik U gaarne willen voorstellen om in het bijzonder deze vraag te trachten te beantwoorden:

Heeft het Nederlandsche legerpaard behoefte aan meer bloed?

De Generaal KNEL heeft haar reeds bevestigend beantwoord, vooral met het oog op den bouw, het uithoudings- en het arbeidsvermogen onzer inlandsche paarden. En, mijns inziens, te recht. Wanneer wij toch zien, hoe in het bijzonder onze cavaleriepaarden en de paarden der Rijdende Artillerie, waar namelijk bloed in zit, zich houden vergeleken bij de andere bereden wapens, die niet zoo gelukkig zijn van Iersche paarden te zijn voorzien, geloof ik wel, dat wij ons bij zijne conclusie kunnen aansluiten, dat er beslist bloed

gebracht moet worden in de paarden der Veld-Artillerie en van den Trein, willen deze, vooral in tijd van oorlog, geschikt zijn en blijven voor de diensten, welke alsdan van hen worden gevorderd.

Is er iemand die hierover nog het woord verlangt?

Zoo niet, dan geloof ik te mogen vaststellen, dat de gestelde vraag bevestigend is beantwoord.

Wanneer dus noodig is, dat wij paarden met meer bloed krijgen, ligt het op den weg van de paardenfokkers ons deze te bezorgen. Daarom vraag ik aan den Heer HEIDEMA, met wien ik hierover heb gesproken, ons te willen zeggen, welke middelen gebruikt zullen moeten worden, om dit doel te bereiken.

Ik geef daartoe het woord aan den Heer HEIDEMA.

De Heer HEIDEMA: Mijnheer de Voorzitter, Mijne Heeren! In verband met de zoo juist genomen beslissing dezer vergadering wil ik gaarne trachten het standpunt uiteen te zetten dat de Nederlandsche landbouwer-paardenfokker m.i. ten opzichte van de voorgestelde nieuwe fokrichting heeft in te nemen. Het doel dat deze in het algemeen voor oogen heeft te houden luidt: gewillige, deugdzame, niet te duur op de kost zijnde helpers te verkrijgen voor het verrichten van de landbouwwerkzaamheden en zoo hoog mogelijke prijzen te maken voor die dieren welke als overcompleteet van de hand worden gedaan. Met dit doel is natuurlijk rekening te houden bij het beantwoorden van de vraag of bedoelde fokker zich vrijwillig zal voegen naar den wensch om in Nederland het voorgestelde paard „à deux fins” te leveren.

De richtingen, welke op dit oogenblik in de Nederlandsche paardenfokkerij bestaan, zijn zeer uiteenlopend. Toen in 1884 op de internationale landbouwtentoonstelling te Amsterdam was gebleken dat de Nederlandsche paarden in veel opzichten bij die in het buitenland ten achter stonden, is men er geleidelijk toe overgegaan allerlei rassen uit het buitenland in te voeren, namelijk Oostfriezen, Oldenburgers, Hackney's, Normandiërs, Holsteiners, Clevelandische bruinen, Yorkshire koetspaarden, Amerikaansche en Russische dravers,

enkele vol- en halfbloeds, Percherons, Clydesdales, Belgen, Shiresen Boulonneezen. De Oldenburgsch-Oostfriesche richting nam verreweg den voorrang in, terwijl van de zware werkpaarden alleen het Belgische grooten invloed heeft uitgeoefend. Het landbouwbedrijf heeft meer en meer behoefte aan een zwaarder paard gekregen, terwijl Frankrijk een zwaar invoerrecht op paarden heeft ingesteld en Duitschland gelijktijdig door allerlei omstandigheden zeer veel paarden in Nederland is gaan koopen. Door een en ander heeft de landbouwerpaardenfokker er voordeel in gezien om het fokken van lichtere paarden, van koetspaarden, niet uit te breiden en die van zware werkpaarden belangrijck. Er worden thans in Nederland wel het dubbele aantal paarden gefokt als een dertig jaren geleden, doch die vermeerdering betreft voor een groot deel het Belgische slag. Dit wil niet zeggen dat er een groote hoeveelheid paarden van het zuivere Belgische type worden gevonden, doch er komen veel veulens voor, die een Belgischen hengst tot vader en een gekruist Oldenburgsch-inlandsche merrie tot moeder hebben. Deze veulens worden voornamelijk op 1 $\frac{1}{2}$ -jarigen leeftijd naar Duitschland verkocht. De vraag naar deze zware 1 $\frac{1}{2}$ -jarigen is de laatste jaren voortdurend groot geweest en de prijzen van deze dieren derhalve hoog. De fokker verdient op deze wijze vrij veel en heeft weinig risico. Hij ontvangt daarbij zijn voorschotten aan dekgeld, opvoedingskosten van het veulen, enz., reeds na ruim een jaar terug, terwijl deze jonge dieren vroegtijdiger voor den landbouwarbeid kunnen worden gebezigd dan de inlandsche of gekruist Oldenburgsch-inlandsche, welke velen van hen vroeger fokten.

Het is wel mogelijk dat de Nederlandsche fokker steeds te veel op het exterieur en te weinig op het verrichtingsvermogen heeft gelet, doch in dit opzicht is hij van overheidswege ook steeds aan zijn eigen lot overgelaten. Het afzetgebied, dat hij voor zijn paarden heeft, vraagt bij den verkoop ook niet naar verrichtingen en het is uit een zakelijk oogpunt verklaarbaar en juist, dat hij dat soort paard tracht te kweeken hetgeen hij voor zijn bedrijf noodig heeft en overigens bij verkoop voordeel afwerpt.

Vertrouwende op de gedane uitspraak dat het voorgestelde „paard à deux fins” noodig is voor de remonteering van het Nederlandsche leger, komt het mij juist gezien voor dat, in een streven naar een paard met meer bloed, het zwaardere type door den Gep. Generaal-majoor KNEL op den voorgrond is gesteld. Alvorens echter kans te hebben dat van fokkersstandpunt deze nieuwe richting voldoende steun zal verkrijgen, komt het mij billijk en wenschelijk voor dat het Ministerie van Oorlog deze fokrichting duidelijk omschrijft en de landbouwers in een bepaalde streek voorreket dat deze zich met voordeel op de nieuwe richting kunnen toelleggen. Het is m. i. derhalve aangewezen dat het initiatief in deze uitgaat van het Ministerie van Oorlog, terwijl na nauwgezette en doelmatige voorbereiding het doel vermoedelijk het minst moeilijk zal kunnen worden bereikt in sommige streken van Gelderland.

De heer VAN REIGERSBERG VERSLUYS: Mijnheer de Voorzitter! Ik wilde een enkele opmerking maken naar aanleiding van het betoog van den vorigen spreker, dat vòòr alles het cardinale punt moet worden uitgemaakt of Oorlog, dan wel Landbouw in deze moet optreden. Ik zie niet in dat, dit een „cardinaal punt” is. Als voorbeeld behoef ik maar te verwijzen naar hetgeen dezer dagen in Engeland heeft plaats gehad. Daar had men ook paarden noodig. De regeering kocht toen een groote volbloedstoeterij. Daar brak men zich het hoofd niet met de vraag: wie moet het doen? Oorlog had het te druk, bijgevolg deed Landbouw het. Als de oorlog is afgelopen, zou 't Departement van Oorlog de taak overnemen. Die samenwerking moeten we hier ook hebben. Trouwens er is al een voorbeeld van in ons land. Onlangs heeft Oorlog een hengst gekocht in Engeland en hij is door het Depart. van Landbouw te Bergen-op-Zoom gestald zonder dat dit verder tot eenige moeilijkheid aanleiding heeft gegeven en het dier is ook nog niet overleden.

Verder wensch ik, Mijnheer de Voorzitter, ook een paar woorden te zeggen over de vraag of voor onze militaire paarden meer bloed gewenscht is. In Engeland — het paarden-

land bij uitnemendheid — heeft men ook de halfbloed-fokkerij, de fokkerij van het z.g. „light horse”, verwaarloosd, ondanks ernstige waarschuwingen reeds jaren geleden, wat tot gevolg heeft gehad dat men voor twee miljoen Pond Sterling paarden in het buitenland — Amerika — heeft moeten kopen. Door dien aankoop wordt aangetoond, dat men die soort paarden niet kan ontberen.

Maar niet alleen Engeland erkent dit. Onlangs heb ik te Hannover den Oberlandstallmeister VON OETTINGEN gesproken, die de leiding heeft van alle fokkerijaangelegenheden in Duitschland. Deze autoriteit heeft nu, tijdens den oorlog, reeds overal informaties ingewonnen naar de jongste ervaringen op paarden-gebied, met het oog op de richting welke men in de toekomst zal moeten vasthouden. Hij heeft „dienstlich” den Generaal VON HINDENBURG bezocht en gevraagd om diens opinie, omdat op het Oostfont de bewegings-oorlog nog het meest op den voorgrond getreden is, meer in elk geval dan op het Westfront. HINDENBURG heeft zeer positief geantwoord dat nu al gebleken is dat men vòòr alles „bloed” moet hebben, omdat van de paarden zeer veel gevergd moet kunnen worden en dikwijls onder slechte omstandigheden. Hij zei o. a. „Ihre schweren Kurassierpferde brauchen wir nicht. Schlachten-Kavallerie gibt es nicht mehr”. Hij wil dus meer bloed, meer uithoudingsvermogen en meer snelheid, zelfs ten koste van „massa”.

Zulke ervaringen heeft men zich in Duitschland direct ten nutte gemaakt en direct zijn in die richting maatregelen genomen om reeds tijdens den oorlog de fokkerij van paarden met bloed te bevorderen. Het aantal volbloedhengsten is zelfs te Celle reeds vermeerderd. Eén werd er mij o. a. getoond, die door den Oberlandstallmeister VON OETTINGEN te Ostende, tijdens eene beschieting van de kust aldaar werd aangekocht. De granaten sloegen niet ver van hem in en ik was wat blij, zoo vertelde hij me, toen ik eindelijk met mijn volbloedhengst veilig en wel te Hannover was. De Oberlandstallmeister heeft Noord-Frankrijk en België, het geheele bezette gebied afgereisd, om reeds thans te zoeken naar fokmateriaal voor 't gewenschte doel. Wel een bewijs

dat ook Duitschland 't groote belang van de fokkerij van het paard met bloed inziet.

Al vatten nu de departementen ook hier de zaak dadelijk aan, dan zijn we er vooreerst nog niet. Eerst na jaren zal men meer tastbare resultaten zien. Toch valt er voor velen wel iets te doen om het streven naar het doel te bevorderen.

We zouden kunnen volgen het voorbeeld van Frankrijk met haar Société du Cheval de Guerre, welke vereeniging op alle mogelijke wijze de fokkerij van een geschikt legerpaard bevordert. In deze moeten we echter niet overijld handelen, en de oprichting en inwerkingstelling van zoo'n vereeniging gaat niet makkelijk en vlug, wil men werkelijk iets bereiken, dat inderdaad nut brengt.

We kunnen daarom toch wel onmiddellijk reeds een en ander doen om de belangstelling te vergrooten. Daarin kunnen we een voorbeeld nemen aan H. M. de Koningin, die op het concours hippique te Wageningen, — volstrekt niet zoo'n groot concours — spontaan een prijs beschikbaar stelde, niet voor het mooiste rijpaard, tuigpaard of dienstpaard, maar voor de meest geschikte fokmerrie voor legerpaarden. Op dit gebied kunnen we ons iets meer bewegen. Ook wij bereden officieren kunnen wat minder platonisch zijn in onze belangstelling voor de fokkerij van legerpaarden.

Zoo zouden b.v. de officieren der cavalerie en bereden artillerie, hetzij gezamenlijk, hetzij ieder wapen afzonderlijk, een prijs kunnen uitloven voor een foknummer waarbij het legerpaard belang had. Men behoeft volstrekt niet dadelijk met gouden cups aan te komen, maar men kan den fokkers toonen dat men werkelijk ernst met de zaak maakt, en dat men er ook wel iets voor over heeft om hen aan te moedigen in de gewenschte richting. Men zou b.v. zeer goed premies kunnen geven, eenvoudig als verhoogingen der bedragen van sommige fokprijzen. Natuurlijk zijn er nog tal van andere middelen denkbaar.

In elk geval geloof ik, dat het hoog tijd is, dat de zaak der fokkerij wordt aangevat.

Ik herhaal nog eens, men kan ook best beginnen zonder
1915/16. VII.

dat eerst het z.g. „cardinale punt” wordt uitgemaakt. Er moet gehandeld worden. Wie het doet, doet er minder toe, als het maar gedaan wordt.

De Heer HEIDEMA: Mijnheer de Voorzitter! Het zou mij spijten als ik zoo even niet voldoende duidelijk mocht zijn geweest. Ik vrees dat dit het geval was met een punt, dat door den Ritmeester VAN REIGERSBERG VERSLUYS naar voren is gebracht. Zeer zeker zal ik het steeds toejuichen als er een goede samenwerking bestaat tusschen de departementen van Oorlog en van Landbouw, Nijverheid en Handel. De kwestie waar het evenwel over loopt, betreft de vraag of de bevordering van het fokken van het paard à deux fins een landbouw- dan wel een legerbelang is. Naar mijne meening is het laatste het geval, reden waarom de bevordering dezer fokrichting ook van het Ministerie van Oorlog dient uit te gaan.

Aannemende dat bijvoorbeeld één of meer officieren mochten worden uitgezonden naar het buitenland, om na te gaan uit welke streek het soort paarden, dat door Oorlog wordt verlangd, zal worden ingevoerd, dan ware het m. i. aange- wezen dat vanwege het Ministerie van Landbouw de noodige hulp en voorlichting werd verstrekt inzake bodem en weiden, in bedoelde buitenlandsche streek en die van Nederland, waarheen de overplanting zou geschieden. Door deze voor- lichting zou er meer kans ontstaan, dat het eventueel naar hier over te brengen type paard goed zal gedijen. Natuurlijk zouden er ook andere omstandigheden kunnen voorkomen, waarbij samenwerking tusschen beide departementen van nut zou kunnen zijn, doch ik meen te moeten vasthouden aan het idee dat in bedoelde fokrichting het initiatief door Oorlog moet worden genomen.

De VOORZITTER: Het woord is aan den heer HASSELMAN.

De Heer HASSELMAN: Mijnheer de Voorzitter! Als burge- meester van een plattelandsgemeente, had ik niet gedacht dat ik hedenavond de eer zou hebben het woord te voeren op de vergadering van „Krijgswetenschap”. Maar ik moet

bekennen dat ik, die 25 jaar fokker ben, en de verbetering van 't paardenras een warm hart toedraag, niet geheel vol-daan ben over hetgeen ik heb gehoord.

Er zijn goede fokmerriën maar er moeten nog meer goede bloedhengsten zijn. Als secretaris van de Provinciale Rege-lingscommissie voor de Paardenfokkerij in Gelderland heb ik in de laatste jaren gezien hoe het dekken met koudbloed-hengsten toeneemt. Van de 12000 in Gelderland gedekte merriën waren 8000 gedekt door koudbloedhengsten. Tien jaar geleden was de verhouding juist omgekeerd. En ik ben het geheel eens met den Ritmeester REIGERSBERG VERSLUYS, dat de warmbloedfokkerij gesteund moet worden, anders wordt het warmbloed geheel verdrongen door het koudbloed.

Die verdringing kan de Regeering ten eerste tegengaan door het totnogtoe gevolgde systeem te verlaten en alleen die koudbloedhengsten te primeeren, die in een bepaalde streek staan waar voldoende koudbloedmerriën zijn. Anders vrees ik dat het vele geld, en alles wat voor de warmbloed-fokkerij gedaan wordt, voor niets zal zijn, omdat er met de koudbloedfokkerij momenteel meer te verdienen valt en de fokker, als er iets meer geld voor de veulens zal te maken zijn, het op de koudbloeds zal houden.

De Regeering kan verder de fokkerij van het warmbloed bevorderen door den invoer van veel meer bloedhengsten. Ze moet die voor niets ter beschikking van de fokkers stel-len. En ten tweede moet ze garandeeren dat ze de veulens van die hengsten — de geschikte — voor een bepaalden vooruit vastgestelden minimumprijs koopt.

Ook zou invoer van een aantal goede Iersche merries, welke aan de fokkers in bruikleen worden gegeven, en waarvan de veulens ook voor een vooruit te stellen mini-mum prijs door de remonte worden aangekocht, zeer be-vorderlijk zijn.

Ten slotte wil ik een enkel woord van hulde brengen aan den heer VAN REIGERSBERG VERSLUYS, dat hij in onze streek een buitengewoon mooien bloedhengst ter beschikking heeft gesteld. (Applaus.) Ik kan allen heeren aanbevelen dit voorbeeld te volgen.

De VOORZITTER: Ik geef thans het woord aan den heer VAN VOORST TOT VOORST.

De heer BARON VAN VOORST TOT VOORST: Mijnheer de Voorzitter! Mijns inziens behoort de fokkerij van paarden met bloed bij het Departement van Oorlog thuis. Oorlog toch moet die paarden gebruiken, moet weten welke eischen er aan gesteld worden en moet zorgen, dat ze gefokt worden, daar die er het meeste belang bij heeft.

Wordt er niet spoedig ingegrepen, dan zal over enkele jaren het leger zich niet meer kunnen remonteeren, daar de koudbloedfokkerij zoo sterk zal toegenomen zijn, dat die der warmbloeds geheel zal verdwenen zijn.

Het is thans toch een zeer abnormale toestand. De cijfers door den Heer HASSELMAN genoemd moeten tot nadenken stemmen en bevestigen dat de warmbloedfokkerij geheel wordt verdrongen door de koudbloedfokkerij.

Voor mij is zoiets niets nieuws. Hetzelfde toch heb ik in Indië gezien — ik was officier bij de cavalerie van het Ned.-Ind. leger. Daar hadden wij Sandelwoods en Makassaren, heel goede paarden. Ze kwamen echter ook in verdrukking, omdat het Gouvernement niets of te laat deed en nu, nu de Australiërs ook niet meer ingevoerd kunnen worden, moet men naar China gaan en daar een slecht paard koopen.

Wil de fokkerij nu nog in de goede banen geleid worden, dan is de medewerking der fokkers noodig. Onlangs is daarom op een vergadering der „Vereeniging der paardenfokkerij in Nederland” eene motie aangenomen, om den Minister van Oorlog om een onderhoud te verzoeken, teneinde Z.Ex. te vragen of zij in deze handelend zal optreden en daartoe wellicht de hulp der fokkers zal willen gebruiken, om in den bestaanden toestand wijziging ten goede te brengen.

Het gaat er n.l. om of er in ons land het zware rijpaard het „paard à deux fins” gefokt kan worden en zoo ja, of die fokkerij bevorderd zal worden van hooger hand, in welk geval de Vereeniging gaarne tot dat doel zal trachten mede te werken.

Zoo straks hebben wij gehoord van den luitenant KNEL,

dat de Minister alle vragen bevestigend heeft beantwoord, maar tusschen die uitspraak en hoe die uitspraak door Z.Ex. in de praktijk zal gebracht worden ligt nog een groote weg.

Vòòr alles zal dus de Minister van Oorlog pertinent moeten verklaren, wat door Z.Ex. zal worden gedaan in verband met de fokkerij voor het legerpaard. Indien de fokkers dat niet weten, zullen zij niet genegen zijn daartoe mede te werken. Zij weten nu met den Oldenburger en den Belg waar ze aan toe zijn en welke prijzen ze daarvoor maken. Alleen indien vastgesteld wordt welke prijzen door Oorlog voor hun producten betaald zullen worden en die prijzen zoo zijn, dat zij daarmede rekening kunnen houden, zal de fokkers kunnen doen besluiten de nieuwe fokrichting te steunen. Hiervoor zal zeer veel geld noodig zijn — doch anders zal er naar mijn inzien van de geheele zaak niets terecht komen.

Ik blijf dan ook meenen, dat de Minister van Oorlog de man is, die dit alles regelen moet en ik hoop, dat wij, als wij de eer zullen hebben bij Z.Ex. toegelaten te worden, ten deze dan iets positiefs zullen vernemen. Het is echter mijne besliste overtuiging, dat de nieuwe fokrichting niet zal slagen, tenzij er voldoende geld op tafel komt en de fokkers te voren weten, waar ze mede af zijn.

De VOORZITTER: De Heer GOOSZEN heeft het woord.

De Heer GOOSZEN: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil niet ingaan op de verschillende punten waarin ik van den inleider afwijk, maar wel wil ik onze punten van overeenkomst behandelen. Daartoe moet ik beginnen met kort toe te lichten wat ik versta onder het begrip: legerpaard, dat is n.l. een paard bestemd voor het leger in vredestijd. Dat kan men echter niet als een vaststaand begrip beschouwen. Wel degelijk moet er verschil worden gemaakt in: 1e. cavaleriepaarden, d. w. z. rijpaarden met bloed; 2e. artilleriepaarden, d. z. warmbloedpaarden of z.g. tuigpaarden, welke geschikt moeten zijn voor trekdiensten en tevens den ruiter kunnen dragen. De twee soorten moeten uit elkaar worden gehouden; vandaar dat het niet juist is uitsluitend te spreken van „het” legerpaard.

Paarden bruikbaar voor de Artillerie worden in ons land gefokt; de z.g. warmbloedfokkerij of wel de fokrichting van het tuigpaard levert hiervoor geschikt materiaal.

In hoever het hier te lande gefokte paard aan verschillende idealen beantwoordt, hierop zal ik niet ingaan; het is echter bruikbaar voor de Artillerie.

Ten behoeve van het gemobiliseerde leger zijn in 1 à 2 dagen tijds ruim 12000 paarden gevorderd, welke uit den aard der zaak door den binnenlandschen paardenstapel moesten worden geleverd. Slechts 5 % n.l. pl.m. 600 waren bestemd voor rijpaard, de andere moesten alle geschikt zijn voor trekdiensten, ten deele onder den man, ten deele van den bok. Deze trekpaarden zijn volstrekt niet van hetzelfde type, in hoofdzaak moeten het warmbloedpaarden of wel tuigpaarden zijn, pl.m. 10 % zijn paarden van het Belgisch type, dit zijn zware trekpaarden, ook wel koudbloedpaarden genoemd.

Hieruit blijkt voldoende het groote belang dat het Departement van Oorlog er bij heeft dat hier te lande ten behoeve van het gemobiliseerde leger steeds de noodige tuigpaarden of wel warmbloedpaarden aanwezig zijn.

Dat de koudbloedfokkerij in ons land meer en meer veld wint is m. i. ook niet anders dan een quaestie van dubbeltjes. De koudbloeds hebben een makkelijke, willige markt, ze worden gemakkelijk gefokt en het jonge dier heeft betrekkelijk spoedig een hooge waarde.

Er dient ten spoedigste uitgemaakt te worden op welke wijze de warmbloedfokkerij het beste gesteund kan worden, zonder daarbij uitsluitend rekening te houden met het militair belang.

Van welk Departement deze steun uitgaat doet weinig ter zake, als hetgeen geschiedt maar doeltreffend is.

Ik acht het dan ook gewenscht, dat in deze vergadering de wenschelijkheid wordt uitgesproken, dat naast de pogingen door het Departement van Oorlog in het werk te stellen tot bevordering van de fokkerij van een rijpaard met bloed, d. i. een in ons land nog niet bestaande fokrichting, in ieder geval steun verleend moet worden aan de warmbloedfokkerij.

Ook de fokker van dat type paard moet gesteund worden. aangezien deze categorie paarden steeds meer in het gedrang komt. Dit vraagstuk staat in het nauwste verband met de handelswaarde van het paard.

Het fokken van een goed cavaleriepaard is veel moeilijker dan dat van een artilleriepaard, ook al omdat de laatste categorie geleverd kan worden door de hier te lande bestaande warmbloedfokkerij.

Zal de nieuwe fokrichting kans van slagen hebben, dan is een groote steun uit 's Rijks kas noodig, anders zullen de fokkers er nimmer toe overgaan. Zij fokken niet uit vaderlandsliefde, maar in het belang van hun beurs, wat hun niet kwalijk is te nemen. Uit den aard der zaak is het een legerbelang, wanneer hier te lande een cavaleriepaard werd gefokt. Naast maatregelen ter bevordering dier fokkerij kunnen echter ook pogingen in het werk worden gesteld om op andere wijze te voorzien in een tekort aan rijpaarden.

Hiervoor zou kunnen dienen het bevorderen van de liefhebberij van het paardrijden, bijv. door vrijstelling van belasting voor een rijpaard te geven; door het steunen van maneges onder bepaalde voorwaarden, door het geven van subsidies aan concoursen enz.

Ook is het gebiedend noodzakelijk dat het totalisatorverbod wordt opgeheven.

Alleen dan is er naar mijne meening kans, dat er van eene fokkerij van paarden met bloed hier te lande iets terecht komt. Nu zal een fokker hier als regel geen voordeel bij kunnen behalen. Wordt het verbod niet opgeheven, dan vrees ik dat het geld, besteed aan de bevordering van de fokkerij van een paard met bloed, in het water wordt gegooid.

Voor veel geld zal men weinig of niets verkrijgen.

Ik herhaal daarom de wenschelijkheid, dat deze vergadering als hare meening te kennen geeft dat, ongeacht de pogingen, welke in het werk mochten worden gesteld hier te lande te bevorderen de fokkerij van een paard geschikt voor de Cavalerie, noodig is afschaffing van het totalisatorverbod en steun aan de bestaande warmbloedfokkerij.

De VOORZITTER: Het woord is thans aan den Heer KNEL, ter beantwoording van de andere sprekers.

De Heer KNEL: Mijnheer de Voorzitter! Het zij mij vergund, namens mijn vader, kort te antwoorden op de opmerkingen der verschillende sprekers. Bij den steun aan de bestaande warmbloedfokkerij moet men uitgaan van het beginsel dat we willen naar de doorgevoerde fokkerij van een beter paard, het paard à deux fins. Die steun moet worden verleend en blijven verleend in het belang van de vordering en de remonteering. We moeten geen oude schoenen weggooien voor we nieuwe hebben. Mijn vader stelt zich voor de fokkerij van een paard à deux fins, een zwaar rijpaard, dat even goed, zoo niet beter, in het tuig trekt als het tegenwoordige paard. Maar daartoe moet het bloed hebben.

De toenmalige kolonel Bosboom heeft in het rapport der Legercommissie in 1910 verklaard dat de bereden artillerie verheugd zou zijn als ze ook met Ieren geremonteerd was. De rijdende artillerie heeft een zwaarder slag paarden dan de cavalerie, maar het type is hetzelfde. Ook de veldartillerie moet een zwaarder type paard à deux fins hebben dan de cavalerie.

De oude fokkerij moet voorloopig gesteund blijven, zeg een twintig jaren, tot men er mee kan breken.

De handelswaarde van het paard à deux fins is heel wat gestegen. De prijzen van het zware rijpaard zijn hoog op het oogenblik in het buitenland. Te Hannover woonde ik bij, dat voor een groene 4 à 5 jarige tot 3000 Mark werd betaald.

Wat den Heer THOMASSEN betreft, die gesproken heeft over de officiersremonte en een langer verblijf van de paarden in het remontedepôt, zijn bedoeling was me eerst niet heelemaal duidelijk op sommige punten, maar een gesprek in de pauze heeft me die opgehelderd. Maar wij hebben noodig een reserve, niet van onafgerichte, maar van afgerichte paarden. Anders zou ze geen reden van bestaan hebben. De remonte nu is geen reserve. De bedoeling is om te krijgen een officiersremonte en een reserve. Twee onderdeelen, b.v. twee eskadrons moeten bestemd zijn voor remonteering van

officieren, tevens reserve, twee onderdeelen dus die de paarden kunnen leveren welke noodig zijn als aanvulling te velde of bij mobilisatie en waarbij het er niet op aan komt of er meer of minder officierspaarden uitgenomen worden.

De bedoeling van den heer THOMASSEN is de paarden één jaar langer in het remontedepôt te houden en dit jaar tevens voor de z.g. débouillage, d.w.z. de training ter voorbereiding van de dressuur te gebruiken. Het voorschrift, dat de paarden gedurende één jaar in africhting zijn bij de depôts, wordt veelal opgevat, dat na 1 jaar africhting het remonte paard geschikt is voor den dienst in den troep. Dit is niet juist. De africhting eischt twee jaar. Frankrijk heeft die ook. In het jaar der débouillage wordt het paard getraind, maakt kennis met de rechte lijnen. Het tweede jaar is dat der eigenlijke dressuur; dan wordt 't in de manege gereden en leert de verandering van het evenwicht. Men moet te Milligen lichte jongens op de paarden kunnen zetten in het eerste jaar om ze onder den man te trainen.

Als hij het zoo bedoelt ben ik het met den Heer THOMASSEN geheel eens, en dan is nadat het de débouillage heeft gehad, het 5-jarige paard volkomen geschikt om in regelmatige dressuur te komen.

De gebreken, welke de Heer THOMASSEN in het depôt te Leiden heeft geconstateerd, komen bij alle depôts voor en zijn volkomen te wijten aan de absolute ongeschiktheid van de ligging der depôts.

Hebben de paarden de débouillage gehad in het remonte-depôt en de oefening onder den man op de rechte lijnen dan zullen ze bij aankomst in de depôts te Haarlem en te Leiden geschikt zijn om in dressuur te worden genomen, hoewel in die plaatsen het gemis aan terrein zich ook dan zal laten gevoelen. In één jaar moet nu bij de africhting te Haarlem alles tegelijk gebeuren, débouillage en dressuur. Maar 't behoorde te zijn de débouillage te Milligen, de dressuur in het depôt. Dan zouden de paarden als zeven-jarigen geheel geschikt zijn voor den dienst en de exercities in de veldeskadrons. En dat is m.i. de bedoeling van de voorschriften, waarin ook thans twee-jarige dressuur voorgeschreven is.

De VOORZITTER: Het woord is aan den Heer VAN RAPPARD.

De Heer VAN RAPPARD: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil beginnen met u te bedanken voor de gastvrijheid welke mij hedenavond hier is verleend. Ik wilde slechts een paar vragen stellen. Om te beginnen, dat deze belangrijke vergadering hare adhaesie betuige aan het antwoord van den Minister op de vragen, welke hem gesteld waren door de Commissie, benoemd door de Vereeniging tot bevordering van de paardenfokkerij in Nederland. Deze antwoorden luiden zeer gunstig, en worden de woorden omgezet in daden, dan is de eerste steen gelegd voor het gebouw. Hedenavond is m.i. de vraag of opheffing van het totalisatorverbod dringend noodzakelijk is, te weinig naar voren gebracht. Ik zoude daarom in overweging willen geven, dat deze Vergadering hare instemming betuigde met de antwoorden van den Minister van Oorlog en Z.Ex. verzocht zich in verbinding te stellen met zijn ambtgenoot van Justitie om gedaan te krijgen dat dit verbod wordt opgeheven. (*Applaus.*)

De VOORZITTER: Is er nog iemand, die het woord verlangt?

De Heer GOOSZEN: Ik wilde het begrip „handelswaarde” nader toelichten. Ik heb daarbij niet het oog op een enkel exemplaar, maar op de gemiddelde waarde.

Het is eene bekende waarheid, dat bij de fokkerij van een paard met bloed meer misprodukten voorkomen, dan bij iedere andere fokkerij.

Juist voor die misprodukten is vooral in den tegenwoordigen tijd geen loonende markt; een enkel duur verkocht exemplaar van 2000 Mark is geen voldoende vergoeding van de „misfits”. Daarbij niet te vergeten, dat al wordt de remonteprijs aanmerkelijk verhoogd, wat ongetwijfeld eene aanmoediging is, wij toch altijd maar een betrekkelijk klein getal paarden noodig hebben.

Ook willen wij voor het leger niet de „misfits” koopen, maar meestal de paarden, die een ander ook wel wil hebben.

De VOORZITTER: Ik geef het woord aan den Heer BENTEYN.

De Heer BENTEYN: Mijnheer de Voorzitter! In tegenstelling met de andere sprekers vermeen ik dat het aanbeveling verdient de gelden, benoodigd voor de nieuwe fokrichting te doen verstrekken door het Departement van Landbouw en niet door dat van Oorlog. Instemmende met de opmerking van den Ritmeester Jhr. VAN REIGERSBERG VERSLUYS, dat de administratieve regeling geen rem mag worden voor de zoo zeer noodige snelle totstandkoming van de gewenschte verandering in onze paardenfokkerij, is het toch wel de moeite waard om de financiering van deze aangelegenheid in zoodanige banen te leiden, dat het succes zoo goed mogelijk verzekerd zij en dan vrees ik dat dit niet het geval zal zijn, als deze financiering door het Departement van Oorlog geschiedt. Dit Departement toch is bij de bekende zoogenaamde welwillendheid van het Nederlandsche volk, om zich de noodige opofferingen ten bate zijner weerbaarheid te getroosten, steeds, als ik het eens populair mag zeggen, de kop van Jut, waarop bij verkiezingen steeds naar hartelust wordt geslagen met onverantwoordelijke verwaarloozing van de belangen onzer weerbaarheid. (*Applaus.*) En het „eindcijfer” is dan steeds de steen des aanstoets bij de nationale onhebbelijkheid, welke nu eenmaal in ons land bestaat, om bij elken verkiezingsstrijd de leuze „bezuiniging op militaire uitgaven” als „cry” te gebruiken.

Daarom vrees ik, dat, als dat eindcijfer bij de toch reeds zoo ontzettend groote rechtstreeks militaire behoeften, waarin in de naaste toekomst zal zijn te voorzien, nog wordt verhoogd door een aanzienlijk bedrag voor steun aan binnenslandsche paardenfokkerij, dat of de zuiver militaire behoeften of de fokkerij in het gedrang zullen komen. Want evenmin als bij het „eindcijfer” van Oorlog in aanmerking werd genomen dat hierin waren begrepen andere dan zuiver militaire uitgaven, b.v. voor het wapen der Kon. Marechaussée (bij Marine voor loodswezen), evenmin zal een eventueele post voor paardenfokkerij bij de bestrijding van het eindcijfer daarvan worden afgetrokken.

Het spreekt vanzelf, dat ik hierbij geen critiek wil uitoefenen op het beleid van eenig Minister van Oorlog, want zelfs de krachtigste persoonlijkheid kan nu eenmaal als minister niet ontkomen aan den invloed van de politieke constellatie, waaruit de regeering, waarvan hij deel uitmaakt, is voortgekomen.

Men dient dus het, naar mijne meening niet denkbeeldige, gevaar onder de oogen te zien, dat de zorg voor het eindcijfer kan leiden tot bezuiniging op het artikel paardenfokkerij tot nadeel der zaak, dan wel tot bezuiniging op de zuiver militaire uitgaven tot schade voor 's lands weerbaarheid.

Dit gevaar bestaat m. i. in veel mindere mate wanneer de benoodigde gelden voor fokkerij op de begrooting van Landbouw worden gebracht, omdat dit eindcijfer veel minder critisch wordt beoordeeld dan dat van Oorlog, waarom ik vermeen, dat het in het belang der zaak meer gewenscht zal zijn, dat de financiering dezer aangelegenheid geschiedt door Landbouw en niet door Oorlog.

De Voorzitter: Met het oog op den tijd, zie ik mij verplicht thans het debat te sluiten. Resumeerende wensch ik de volgende vragen te stellen, naar aanleiding van het door de vorige sprekers te berde gebrachte:

Is de vergadering het eens, dat, naast de in ons land bestaande fokrichtingen, moet worden bevorderd de fokkerij van het zware rijpaard, het paard „à deux fins”? (*Applaus.*)

Acht de vergadering het derhalve noodzakelijk, dat alle pogingen moeten worden in het werk gesteld om die fokkerij tot stand te doen komen? (*Applaus.*)

En is de vergadering het er mede eens, dat alle beletselen, welke die fokkerij in den weg staan, moeten worden weggenomen, o.a. het totalisatorverbod? (*Applaus.*)

Nu de vergadering zich zoo duidelijk over deze fokrichting heeft uitgesproken, hoop ik dat allen, die hier tegenwoordig zijn, het hunne er toe zullen bijdragen om het beoogde doel te bereiken. Wij hebben het voorrecht reeds verscheidene personen in ons midden te zien, die in fokkerskringen grooten invloed kunnen uitoefenen, indien zij bereid zijn

mede te werken om bedoelde fokkerij in het leven te roepen. Hun hulp is m.i. te meer noodig, omdat — zooals de Heer BENTEYN heeft gezegd — het zoo moeilijk zal zijn, dat alleen door het Departement van Oorlog aan die fokkerij steun wordt verleend, vooral ook, omdat verwacht wordt, dat dit Departement de warmbloedfokkerij — type tuigpaard -- zal hebben te bevorderen. Naar mijne meening dient dit Departement ondersteund te worden door dat van Landbouw, Nijverheid en Haudel. Alleen door de samenwerking van de hoofden van beide Departementen acht ik het mogelijk, dat de paardenfokkerij zich in de gewenschte richting zal kunnen ontwikkelen. En zulks is, dunkt mij, ook van hen te verwachten, waar het geldt een zoo groot landsbelang als de paardenfokkerij, omdat zij deel uitmaken van de Regeering.

Moge het al waar zijn, dat het verkrijgen van de voor de cavalerie en de artillerie, zoowel in vredes- als in oorlogstijd, benodigde paarden in ons eigen land meer in het bijzonder een legerbelang is, het fokken van de daarvoor geschikte paarden maakt toch ook een deel uit van de paardenfokkerij en heeft dus evengoed aanspraak op den steun, welke reeds daaraan wordt verleend in den vorm van premiën, bijdragen, enz. uit de Rijkssubsidie; vooral, waar deze mede dient om het *gehalle* der paarden te verbeteren.

Ik hoop ten zeerste, dat het hier besprokene ook bekend moge worden buiten den kring van onze Vereeniging en, gelet op den bestaanden, onhoudbaren toestand, de verschillende bij de zaak betrokken autoriteiten, vereenigingen en fokkers zal aansporen om krachtig mede te werken tot bereiking van het doel; niet het minst, omdat daarmede niet alleen *geld*, maar voornamelijk veel *tijd* gepaard gaat.

Is er nog iemand, die het woord verlangt?

Zoo niet, dan betuig ik U allen mijn dank voor Uwe opkomst en groote belangstelling, ook van buiten de militaire kringen staande personen, betoond in het onderwerp, in het bijzonder door de deelnemers aan het debat. Ik vermeen bovendien een woord van hulde te mogen uitspreken voor het werk van den Generaal KNEL, die daarin op zoo zaak-

kundige wijze de remonteering, en alles wat daarmede in verband staat, heeft uiteengezet voor de leden van „Krijgswetenschap”, en eveneens voor de wijze van verdediging van den Luitenant KNEL. Verder nog een woord van dank aan de beide heeren stemopnemers voor den steun aan den Secretaris verleend.

Ten slotte een woord van buitengewonen dank aan den vertegenwoordiger van H. M. de Koningin, die de beraadslagingen heeft aangehoord en ongetwijfeld, naar aanleiding daarvan, Hare Majesteit zal kunnen mededeelen, hoezeer de vergadering hoopt, dat de Regeering overtuigd moge worden van de dringende noodzakelijkheid om verbetering te brengen in den tegenwoordigen toestand van de remonteering van ons leger, en dat alle middelen zullen worden aangewend niet alleen om dat doel te bereiken, maar ook om ons land, wat de aanschaffing van onze paarden betreft, onafhankelijk te maken van het buitenland.

Hiermede sluit ik deze vergadering.
